

חוברת

דף השבוע

מסכת כתובות חוברת

דף נג

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

עומק הדף

דף נג

תוכן

- א. קושיית האחרונים מיצחק וישמעאל
- ב. אם נשים מצווין להתעסק בקבורת קרובים
- ג. ביאור ספיקת ר' חסדא 'ארוסה יש לה מוזנות או אין לה מוזנות'
- ד. יסוד הספק של ממאנת

א) קושיית האחרונים מיצחק וישמעאל

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מביאה בשם שמואל, 'לא תיהוי בעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא'. וטעם הדבר מבואר בגמ', משום 'דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה'. [ועי' בשו"ת חת"ס (ח"מ סי' קנא) דלאו דוקא דאסור להעביר נחלה מבנו, אלא ה"ה דאין להעביר נחלה משאר יורש, וכגון במי שאין לו בן, משום דגם בזה שייך טעם הגמ', דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה].
- ב. **מתנה מחיים:** בספר יד דוד (ד"ה שינא) כתב, דמסוגיין מוכח דאיסור העברת נחלה שייכת לא רק בנחלה ממש, אלא גם במתנה מחיים, דהא בסוגיין רצה ר' פפא שיתן אבא סוראה נדוניה לבתו, שהיא מתנה מחיים, וע"ז קאמרה הגמ' שלכאו' יש בזה משום 'עבורי אחסנתא', [ומתרת הגמ', שאעפ"כ מותר משום שיש בזה תקנה מיוחדת]. וכתב, שמזה מוכח דלא כדברי היפה תואר, כמו שיתבאר.
- ג. **קושיית האחרונים:** דהנה המזרחי (פר' חיי שרה) הקשה קושיא מפורסמת, היאך נתן אברהם אבינו כל נכסיו ליצחק, הא לכאו' יש בזה משום עבורי אחסנתא מברא בישא לברא טבא, שהעביר נחלתו מישמעאל ליצחק, והרי כידוע אברהם אבינו קיים את כל התורה כולה, אפילו דינים דרבנן. וכן הקשו המהרש"א (סנהדרין צא.) ודעת זקנים מבעלי התוס' (פר' חיי שרה).
- ד. **תירוץ היפה תואר:** היפה תואר (בראשית פר' מב, נב) כתב לתרץ קושיא הנ"ל, דאיסור העברת נחלה שייך רק לגבי מתנת שכיב מרע, שזה דומה לנחלה, אבל לא לגבי מתנה מחיים, שאין זה העברת נחלה כלל, אלא היא מתנה בעלמא, ורק שממילא לא נשאר נכסים להבן הרשע לירש. אולם היד דוד השיג על היפה תואר כנ"ל, שמסוגיין מוכח שאיסור העברת נחלה שייך גם במתנה מחיים, כמו שנתבאר.
- ה. **תירוץ לקושיית האחרונים:** בשו"ת מהר"ם שיק (ח"מ סי' מג) כתב לתרץ הקושיא הנ"ל, דהא דאסור להעביר נחלה מברא בישא לברא טבא, היינו בבן שומר תורה שאינו נזהר במצוות כראוי, אבל לא לגבי אפיקורס גמור, כמו ישמעאל, שבוה לא שייך הסברא 'דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה', שמסתמא גם בניו של אפיקורס יהיו כמותו. [וכ"כ בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' שכב) ובשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' צז)].

ב) אם נשים מצווין להתעסק בקבורת קרובים

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מביאה מברייתא, שמי שמת ארוסתו, 'לא מיטמא לה', ופירש"י, שאסור להיטמא לה, והיינו בארוס שהוא כהן, שארוסתו לא חשובה 'שאריו'. ואיתא בברייתא עוד, 'וכן היא לא מיטמאה לו', וכתב רש"י, שבוה א"א לפרש דאסורה להיטמא, שהרי כהנת מותרת ליטמא למתים, אלא פירושו, שאינה מצווה להיטמא לו כדי לקבורו, שאעפ"כ שיש מצוה לקבור קרובים, מ"מ ארוס זה לא נחשב קרובה.
- ב. **ראיית הראב"ד:** הראב"ד (הל' אבל פ"ב ה"ו) הוכיח מכאן, שמצוות קבורת מתים נוהגת לא רק בכהנים זכרים שהם מוזהרים על טומאת מתים, אלא גם במי שאינו מוזהר בטומאה, כגון נשים כהנות או אנשים ישראלים. ומכאן ראייה זו השיג על שיטת הרמב"ם (שם) שכתב שרק כהנים זכרים מצווים על קבורת קרובים. [וכן הקשה הרמ"ך (להרמב"ם שם)].
- ג. **יישוב בדעת הרמב"ם:** הלח"מ (שם) והשאגת אריה (סי' סו) כתבו ליישב דעת הרמב"ם, שהוא פירש הברייתא כדברי רש"י ביבמות (כט:), דהברייתא מיירי לגבי רגל, שאסור להיטמא ברגל, משום שחייב אדם להיות טהור ברגל כמבואר בר"ה (טז:), וכוונת הברייתא, שאשה ארוסה אסורה להיטמא לבעלה ברגל, כיון שאינו קרובה. [וכן פירשו הריטב"א והתוס' הרא"ש בסוגיין כדברי רש"י ביבמות].
- ד. **סברת הראב"ד:** השאגת אריה (שם) כתב לבאר דעת הראב"ד, שהוא נקט שא"א לפרש הברייתא כדברי רש"י ביבמות, ולכן נקט שע"כ כוונת הברייתא היא כפירושו של רש"י בסוגיין, דהראב"ד נקט שהמצוה להיות טהור ברגל נוהגת רק באנשים, ולא בנשים, ולפיכך הוא נקט, שא"א לפרש הברייתא כדברי רש"י ביבמות. וכ"כ הערוך לנר (יבמות כט:) שכן היא דעת הראב"ד.
- ה. **יסוד המחלוקת:** ועפ"ז כתב השאג"א, שיסוד המחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד הוא, אם המצוה להיות טהור ברגל נוהגת גם בנשים או לא. וכתב עוד, שמחלוקת זו תלויה בעוד מחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד, אם מצוות שלמי שמחה נוהגת רק באנשים או גם בנשים, שהרי החיוב להיות טהור ברגל הוא כדי להביא שלמי שמחה, והראב"ד (הל' חגיגה פ"א ה"א) נקט דגם נשים מצוות בזה, ודלא כדעת הרמב"ם (שם).

ג) ביאור ספיקת ר' חסדא 'ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות'

- א. **סוגיית הגמ'**: מובא בגמ' מחלוקת בין רב ולוי לגבי הדין דבנות ניזונות מנכסי האחים, עד מתי יש להן זכות ליטול מזונות, עד שעת הנישואין, או רק עד שעת האירוסין. ושוב מביאה הגמ', דר' חסדא בעא מר' יוסף, 'מי שמיע לך מיניה דר' יהודה, ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות'. ונחלקו הראשונים בביאור ספיקת ר' חסדא, כמו שיתבאר.
- ב. **שיטת רש"י ותוס'**: רש"י (ד"ה ארוסה) פירש ספיקת ר' חסדא על דרך המחלוקת הנ"ל בין רב ולוי, אם יתומה זוכה במזונות עד שעת הנישואין או רק עד זמן האירוסין. וכן פירשו התוס' (ד"ה ארוסה), וכתבו, דע"כ לא שמיע ליה לר' חסדא מחלוקת רב ולוי, או דמסתפק איך קיי"ל לדינא במחלוקת הנ"ל. [וע"ע בבית יעקב שכתב לבאר ספיקת ר' חסדא באופן חדש].
- ג. **סתירה בדברי הר"ף**: הראשונים הקשו סתירה בדברי הר"ף, שהוא פסק (כ. מדפי הר"ף) כמו שיטת רב, שארוסה אין לה מזונות מן האחים, ושוב פסק כמו הצד דארוסה יש לה מזונות. ולכאו' שני פסקים אלו סותרים זה את זה.
- ד. **תירוץ הרא"ש**: הרא"ש תירץ, דהר"ף פירש ספיקת ר' חסדא כדברי ר' שמואל הנגיד, לגבי חובת הבעל לזון את אשתו, ומספקא ליה אם חייב הבעל לזון אשתו ארוסה אם היא יתומה, שאע"פ שחובת הבעל לזון אשתו היא רק מן הנישואין [כמבואר לקמן (נז)], אפשר שזהו דוקא אם היא ברשות אביה [או שבגרה והיא ברשות עצמה], אבל לא ביתומה, שניזונית מן האחים, והאירוסין עצמה מפסידה מזונותיה [כשיטת רב].
- ה. **תירוץ הר"ן**: הר"ן כתב לפרש דעת הר"ף באופן אחר, דספיקת ר' חסדא היא לגבי אשה שהגיע זמנה להינשא, והתחיל הבעל לזונה, ושוב מת הבעל, והספק הוא אם יורשי הבעל חייבים להמשיך מזונותיה או לא. וכן פירש גם הריטב"א בדעת הר"ף. וכן באמת מבואר להדיא בגירסת הר"ף שלנו. [ועי' בחי' ר' ראובן (סי' א אות ב) שכתב להוכיח משיטה זו יסוד גדול בעיקר הדין דהגיע זמן].

ד) יסוד הספק של ממאנת

- א. **סוגיית הגמ'**: הגמ' דנה, 'ממאנת יש לה מזונות או אין לה מזונות'. וברש"י (ד"ה יש לה) ביאר צדדי הספק, 'מי אמרי' עקרתיהו לנישואי מעיקרן, והיא לה כמי שלא ניסת, או דילמא הא ניסת ויצאה מרשות האב'. ויש לעיין, מהי הסברא לומר שאין לה מזונות, דהא ידוע דמיאון עוקר הנישואין למפרע, וא"כ לכאו' יש לה לחזור למצבה הראשונה. ומצינו באחרונים כמה מהלכים לבאר יסוד ספיקת הגמ', כמו שיתבאר.
- ב. **מהלך א'**: בעטרת שמואל ביאר, שאע"פ שהמיאון עוקר הנישואין למפרע, מ"מ י"ל דתלוי במציאות, שכיון שכבר אבדה זכות המזונות לאיזה זמן, שוב אינו יכולה לזכות בה. וכן משמע מדברי הרשב"א, שביאר הצד שאין לה מזונות, 'כיון שנשאת ואבדתן [המזונות] שוב אינה חוזרת ואוכלת'. ומשמע כנ"ל, שאע"פ שלמפרע נמצא שראוי לה ליטול מזונות, מ"מ י"ל שכיון שאבדה המזונות לאיזה זמן שוב לא תזכה בה.
- ג. **מהלך ב'**: רבים מבארים, שיסוד ספיקת הגמ' תלוי בעיקר גדר המיאון, אם הוא עוקר הנישואין למפרע ממש, או שאין זה עקירה גמורה למפרע, ומציינים לדבריו המפורסמים של הגר"ח (הל' אישות פ"ב ה"ט), שבאמת מיאון עוקר הקידושין רק מכאן ולהבא, ולא למפרע ממש, אלא שגדר העקירה הוא, שנחשב כאילו נעקרה הקידושין למפרע, עיי"ש. וכן משמע בריטב"א (ד"ה ממאנת) ובנמוק"י (ד"ה מזונות).
- ד. **דברי הזרע יצחק**: בספר זרע יצחק (סי' מז) כתב לבאר ספיקת הגמ' על פי יסוד חדש בגדר פטור המזונות לאחר נישואי הבנות. וכתב לדייק מדברי רש"י (ד"ה כי פליגי), שאין זה פטור בעלמא, אלא יסוד הפטור הוא, משום שכבר 'יצאו מרשות האב לגמרי'. והיינו, שאע"פ שכבר מת האב, מ"מ עדיין נשארות הבנות ברשותו לגבי זכות מזונות, ולכן לאחר נישואין אין להן מזונות, משום שיצאו לגמרי מרשות האב.
- ה. **מהלך ג'**: ועל פי זה כתב הזרע יצחק (שם) לבאר יסוד ספיקת הגמ' באופן חדש, דמספקא לן לגבי רשות האב, אם היא חוזרת על הבת לאחר מיאון או לא, שאע"פ שהמיאון עוקר הנישואין למפרע, ומצד האשה נחשב כאילו לא נשאת כלל, מ"מ י"ל שלגבי רשות האב א"א לה לחזור לרשותו, שכיון שכבר פקעה רשות האב ממנה לאיזה זמן, שוב אין רשותו יכולה לחול עלה, משום שכבר מת האב ושוב אין לו כח להכניסה לרשותו.

דף נג

בענין 'לא תיהוי בעבורי אחסנתא'

מובא בגמ', 'לא תיהוי בעבורי אחסנתא, אפילו מברא בישא לברא טבא, דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה, וכ"ש מברא לברתא'. והיינו, שאין לאדם להעביר ירושתו מבנו הרע לבנו הטוב, וכל שכן שאין להעבירה מבנו לבתו. וכעין זה מצינו במשנה בב"ב (קלג:), 'הכותב את נכסיו לאחרים, והניח את בניו, מה שעשה עשוי אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו'.

ואמנם יש לעיין, שלשון הגמ' בסוגיין 'לא תיהוי' משמע שיש איסור גמור בדבר, ואולם לשון המשנה בב"ב 'אין רוח חכמים נוחה הימנו' משמע שאינו איסור גמור. ומדברי הרמב"ם (הל' נחלות פ"י הי"א) והשו"ע (ח"מ סי' רפב סעי' א) משמע שנקטו לדינא כלשון המשנה בב"ב, שאינו איסור גמור אלא מדה רעה, וז"ל הרמב"ם, 'כל הנותן נכסיו לאחרים, והניח יורשין, אע"פ שאין היורשין נוהגין כשורה, אין רוח חכמים נוחה הימנו'. וכן דייק הסמ"ע (שם ס"ק א) שאין בדבר איסור, אלא שהוא פגם בכבוד היורשים, וז"ל שם, ומשמע שר"ל דאינו נוהג כבוד כראוי במורישו'.

ויש לדון, אם יכול אדם להשאיר קצת מנחלתו לבניו, כדי לקיים דין נחלה דאורייתא, ולהעביר את השאר לאחרים. והערוך השלחן (שם סעי' ב) כתב שגם זה אין ראוי לעשות. אולם באג"מ (ח"מ ח"ב סי' נ) הביא בשם התשב"ץ בשם הגאון, שמותר לעשות כן. וז"ל שם, 'שיטת התשב"ץ בשם הגאון, שבהשאיר להם ד' זוזי, שהיה דבר חשוב בזמנם, כבר רוח חכמים נוחה הימנו, והתשב"ץ סובר כן גם בדעת [העיטור], לכן העושה כהתשב"ץ בשם גאון, וכן הסכים הקצה"ח, לדינא אין לומר עליו דלאו שפיר עביד'. ועפ"י צידד האג"מ להקל, לגבי אדם שהיה לו ג' בנים ובת א', ורק בן אחד נשאר שומר תורה ומצות, וצוה שיתן רוב נכסיו לצדקה, ורק שייר סכום מסויים לכל אחד מבניו ונכדיו, שעפ"י התשב"ץ לא התנגד נגד דין זה.

וחידש האג"מ עוד, דהא דאמרי' אין להעביר מברא בישא לברא טבא, זהו דוקא לגבי בן רע שהוא עדיין שומר תורה ומצות ומאמין בה, ורק שאינו זהיר כל כך במצות, שבו יש להסתפק שיבא מיניה זרעא מעליא, ואפילו אם חוטא בבין אדם לחבירו, כמו מוסר, כיון שמחנך בבניו עפ"י דרכי התורה עדיין אין להעביר הירושה, אבל 'המומרים לחלל שבתות בפרהסיא, ועוברים על איסורי תורה, ואין מחנכים את בניהם לתורה ומצות, אין להסתפק בזרעא מעליא, ואף שאירא לפעמים שגם ממומרים לשבת ולכל התורה נפיק בן שומר תורה, ודאי הוא רק מיעוט שלא מצוי, ואין לחוש לזה, שלכן ודאי רשאי לא רק ליתן לצדקה, אלא אף ליתן לאחרים רשאי, ורוח חכמים נוחה מזה'.

ויש להסתפק, אם דין זה שייך לגבי העברת ירושה מבניו לבתו, או גם למי שאין לו בנים, ואיזה קרוב אחר יורש אותו, אם מותר לו להעביר ירושתו לאדם אחר או לא. וכבר דן בזה הערוך השלחן (שם סעי' ג), וז"ל שם, יש להסתפק אם רק בבנים קפדה התורה שלא להעביר נחלתו, או גם בשארי יורשים כשאין לו בנים, ומלשון המשנה והגמ' שהבאנו בסעיף א' משמע דהקפידה הוא בבנים, אבל מלשון הרמב"ם והשו"ע שהבאנו מבואר דבכל היורשים הדין כן'.

עוד יש להסתפק, אם דין זה שייך רק לגבי העברת כסף הירושה דרך נחלה, או אפילו בנותן מתנה מחיים. ובשו"ת רמ"א (סי' צב) נקט, שאיסור זה שייך דוקא אם מעביר בלשון ירושה, אבל לא בנותן מתנה. אולם בשו"ת צמח צדקה (ח"מ סי' מב) נחלק עליו בזה, ומסיק דאפילו במתנת בריא חל האיסור, עיי"ש.

דרף נג

הטעם דמחילת האשה מועילה לגבי כתובת בנין דכרין

גמרא:

מוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת
בנין דכרין מאי טעמא אחולי אחילתא

תמצית הסוגיא:

הגמ' דנה לגבי אשה שמוחלת כתובתה לבעלה, או שמוכרת כתובתה לבעלה, אם יש לבניה כתובת בנין דכרין או לא, ומסיק הגמ', דמוכרת כתובתה לבעלה יש לה כתובת בנין דכרין, אבל מוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין.

ובריטב"א הקשה קושיא גדולה, אמאי מועילה מחילת האשה לגבי כתובת בנין דכרין, שהרי זכות זו אינה זכות שלה כלל, אלא היא זכות של בניה, והיאך יתכן שיכולה למחול על זכותם. וכן העירו רבים מהראשונים.

ומצינו בראשונים כמה מהלכים ליישב קושיא זו. ברש"י ביאר, שכיון שנקל בעיניה להפסיד בניה מכתובתה חנם, לא תקנו חז"ל כתובת בנין דכרין. והריטב"א תירץ, שמחילה נחשבת כמו פרעון הכתובה, והרי אם נפרע הכתובה אין לבניה כתובת בנין דכרין.

אולם מדברי בתוס' רי"ד מבואר שנקט מהלך חדש בזה, שיש להאשה כח למחול על עצם הזכות של כתובת בנין דכרין. והאריכו האחרונים לבאר סברת הדבר, כמו שיתבאר.

ומצינו כמה נפק"מ בין המהלכים, כמו שיתבאר.

תמצית מראי מקומות

קושיית הראשונים

א. גמ'

דנה לגבי אשה שמוכרת או מוחלת כתובתה לבעלה, אם יש לה כתובת בנין דכרין או לא.

ב. ריטב"א ד"ה מוכרת

הקשה, היאך אפשר שיכולה למכור או למחול כתובת בנין דכרין, שהרי לא תקנו חז"ל זכות זו בשבילה, אלא בשביל בניה.

ג' מהלכים

ג. ריטב"א ד"ה מוכרת, ד"ה ותבעי

תירץ, דהסברא לומר שהפסידה כתובת בנין דכרין היא, שע"י המכירה והמחילה נחשב כאילו כבר פרע הבעל את הכתובה.

ד. רש"י ד"ה יש, ד"ה או כמוחלת

כתב טעם אחר לבאר הסברא שאשה שמוחלת כתובתה מפסידה בניה מכתובת בנין דכרין, ש'נקל בעיניה להפסיד בניה מכתובתה חנם'. [ובכה"ג לא תקנו חז"ל כתובת בנין דכרין].

[וצ"ע, שלגבי אשה שמוכרת כתובתה כתב רש"י (לעיל ד"ה או) טעם אחר בזה, עיי"ש].

ה. תוס' רי"ד ד"ה מוחלת

כתב, דאע"פ דגבי כתובת בנין דכרין הממון הולכים להבנים ולא להאשה, מ"מ האשה יכולה למחול, 'משום דבעל לא אתני אלא בהדי אשה'.

ו. ראשי שערים להגרא"ז גורביץ סי' כא

ביאר דברי התוס' רי"ד, דהאשה עצמה יש לה זכות בכתובת

בנין דכרין, [עיי"ש שביאר גדר הזכות], ולכך יכולה למחול על כתובת בנין דכרין, שמחילתה מהני על זכותה, וממילא פקע גם זכות הבנים.

נפק"מ א'

ז. חי' רעק"א ד"ה מוחלת

כתב, שלפי רש"י והריטב"א, הצד לומר שמחילה מפסדת כתובת בנין דכרין שייך אפילו באופן שמוחלת רק הנדוניא ולא המנה מאתים, [דשוב ליכא כתובת בנין דכרין על הנדוניא].

אך דייק מדברי הרמב"ם דס"ל דבכה"ג בודאי לא הפסידה כתובת בנין דכרין. וכתב, דהרמב"ם לא ס"ל כדעת רש"י והריטב"א, אלא ס"ל שיכולה האשה למחול עצם הזכות של כתובת בנין דכרין. [וכדעת התוס' רי"ד].

נפק"מ ב'

ח. רמב"ם הל' אישות פי"ט הי"ב, ראב"ד

הרמב"ם כתב, דהבנים צריכים שטר הכתובה כדי ליטול כתובת בנין דכרין, דאל"כ יש לחוש דלמא מחלה אמן הכתובה. והוסיף, דמטעם זה גם הבנות צריכין הכתובה כדי ליטול מזונות.

והראב"ד השיג עליו, דמחילה מפסדת רק כתובת בנין דכרין, דבזה מהני פרעון הכתובה, והמחילה היא כפרעון הכתובה, אבל לא מזונות הבנות, דזה אינה תלויה בפרעון.

ט. בני אהובה להגר"י אייבשיץ, להרמב"ם שם

כתב דיסוד המחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד הוא, האם יכולה האם למחול על זכות הבנות.

וכפשוטו מחלוקת זו תלויה במחלוקת הנ"ל, והרמב"ם

עוד מהלך

יב. פתחי תשובה אהע"ז סי' קה ס"ק ג

הביא בשם ספר יד המלך לבאר הטעם שיכולה האשה למחול על זכות הבנים בכתובת בנין דכרין, שכיון שהוא תנאי ב"ד, הם אמרו והם אמרו, ואם מחלה גוף הכתובה ממילא נתבטלו תנאי הכתובה שנתקנו ע"י חז"ל.

ומבואר דנקט כעין דרך התוס' רי"ד, שמחילתה מהני לבטל גם כתובת בנין דכרין, אלא שביאר הענין באופן אחר, שהמחילה עצמה מועילה רק לגבי המנה ומאתים, אלא דממילא נתבטלו גם שאר תנאי כתובה שתקנו חז"ל.

אזיל לשיטתו, דיכולה האשה למחול על זכות הבנים, אבל הראב"ד נקט כדעת רש"י והריטב"א שאינה יכולה למחול על זכותם.

י. אור שמח להרמב"ם שם

ביאר יסוד המחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד כדרכו של הבני אהובה.

יא. ראשי שיערים המובא לעיל

ביאר גם כן יסוד המחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד על דרך הנ"ל. אך ביאר דעת הרמב"ם באופן אחר מדברי האחרונים הנ"ל, עיי"ש.

יררתון תנן. כלומר כירושה שווה רבנן בהאי נמי, ולאפוקי ממאן דאמר יסבון תנן (לקמן ג"ה ע"א):

דף נג ע"א

שוויה נפשך הדינא לא קאמינא. ומיהו משמע דיכול היה לחזור בו, ואע"ג דהני דברים הנקנים באמירה הם (כדלקמן ק"ב ע"א), הני מילי כשעמדו וקדשו אבל כל זמן שלא קדשו יכולים לחזור בהם, וכל שכן אם עדיין עסוקים באותו ענין דאפילו קנו מידו יכולים לחזור (בו) [בהם] כדמשמע בפרק יש נוחלין לפום הדא סברא דכתבינא התם בס"ד.

כתבו רבוותא ז"ל האידנא בטלו לכתובת בנין דכרין, שהרי עיקר תקנה היה כדי שיקפרין אדם ויתן לבתו כבנו, ועכשיו הלואי שיתן לבנו כתתו. וכבר רצו לנדות על המרבה לתת במתנת בתו משום דהוי מעבירי נחלה. אבל רבינו מאיר ז"ל כתב שאין אנו יכולים לבטל תקנה שתקנו רבנן ואפילו היה בטל הטעם. ומיהו לא תגבה אלא ממקרקעי, ואע"ג דהא תקון דתגבי ממטלטלי, ותנאי כתובה ככתובה כדאיתא (לעיל) [לקמן] (ג"ד ע"ב), מכל מקום דיינו שלא נעקרנה, והבו דלא לוסוף על מה שתיקנו חכמים ז"ל. וכן דעת הרמב"ם ז"ל (פ"ט מהל' אישות ה"ז), וזה עיקר:

מוכרת כתובתה לבעלה יש לה כתובת בנין דכרין או לא. פירוש מוכרת כתובתה בטובת הנאה, דאי בכל דמיה היינו נפרעת, ופשיטא דליכא כתובת בנין דכרין. וקשיא לן היאך יכולה למכור זכות בניה לבעלה, דהא אינהו מכח תקנתא דרבנן אתו, ואין זכותם אלא כשמתה היא בחיי בעלה דפקע זכותה כבר. ויש לומר דמכל מקום הלא לא תקנו חכמים כתובת בנין דכרין אלא כשלא נפרעה מכתובתה, ולהכי מספקא לן אי הויה מכירה זו כפרעון או לא:

ותבעי לך מוחלת. פירש רש"י ותבעי לך מוחלת שהוא דבר מצוי מן המכר. ולא נהירא. ואחרים פירשו ותבעי לך מוחלת נמי, דקס"ד דדוקא במוכרת מספקא ליה משום דמטי לה הנאה, אבל מוחלת דלא מטי לה הנאה פשיטא (ליה) דלא מחלה זכות בניה אלא טובת הנאה שלה, ולהכי אמר ליה דהכי נמי איכא למבעי מוחלת דהא אי לא דעביד לה נייח נפשה לא הוה מחלה. ואהדר ליה דאדרבא במוכרת הוא דמספקא ליה משום דאיכא למימר דבאונסא הוא דזבנא, אבל מוחלת פשיטא ליה דפרעון הוי דאחולי אחילתיה והריני כאילו התקבלתי. והיינו דהדר רבא גופיה ואמר דפשיטא ליה דמוחלת אין לה כתובת בנין דכרין דאחולי אחילתיה, דשמעה רבא מרב נחמן רביה וקבלה מיניה.

ורבינו יוסף איש ירושלים ז"ל פירש ותבעי לך מוחלת דממוחלת ידעינן מוכרת, דאי אמרת מוחלת דלא מטו זוזי לידה

(ריב) בתוס' הרא"ש נוסף: דוחי אנסוה; (ריג) בתוס' הרא"ש כתב: מ"מ הוי חומרא להעמיד ירושה דאורייתא; (ריד) עי' בשו"ת הרי"ף סימן מ"ב דמחילה ליתא אלא בשעת מיתה או לאחר מיתה. וכן הביא הגמק"י משמו:

יש לה כתובת בנין דכרין כל שכן מוכרת דיש לה (ריב), ואי אמרת מוחלת אין לה ממילא שמעינן דמוכרת דקיבלה זוזי יש לה, דאי אין לה מרתה רתח, השתא מוכרת אין לה מוחלת מבעיא. ואם תאמר הכי נמי נימא איפכא דממוכרת שמעינן למוחלת, (ואי) [דאי] במוכרת אמר[ת] אין לה כל שכן מוחלת דאין לה ואי אמרת מוכרת יש לה על כרחך מוכח דמוחלת אין לה, דאי יש לה מרתח רתח השתא מוחלת יש לה מוכרת דקיבלא זוזי מבעיא. ותירין דלחומרא לא רתח, דאע"ג דהויה ממנא דליכא קולא וחומרא, מכל מקום כל היכא דאמרת יש לה דמקיימא טפי מצות פרנסת הבת ליכא רתחא (ריב). ואין צורך לכל זה כי הפירוש שכתבנו נכון ופשוט:

אמר רבא פשיטא לי מוכרת כתובתה לאחרים יש לה כתובת בנין דכרין מאי טעמא זוזי אנסוה. כך היא הגירסא בכל הספרים שלנו וכן גורס רש"י ז"ל. ואיכא דמחקי ליה, (דלמה לן) מהאי טעמא תפוק לי דכל שמוכרת בטובת הנאה אינה מוכרת אלא זכות אלמנות וגרושין, ואילו כתובת בנין דכרין אינה אלא כשמתה היא בעודה תחת בעלה. ורש"י ז"ל נשמר מזה ופירש דאפילו הכי הוה ס"ד דמשום דהוקל בעיניה למכור כתובתה ולהפסידה לבניה באלמנות או בגרושין אמור רבנן דנקנסה דלא יהא לה כתובת בנין דכרין ולהכי איצטרין לטעמא דזוזי אנסוה. (ויש אומרים דלפום האי טעמא דזוזי אנסוה) נתנה כתובתה לאחרים בטובת הנאה לית לה כתובת בנין דכרין. הוואיל וזלולה בה. ויש אומרים דאפילו להאי טעמא מתנה כמכר, דמשום נייח נפשה דעבדו לה הוא דיהבא להו. ולמאן דלא גריס האי טעמא דזוזי אנסוה הוא הדין למתנה, דהא טעמא משום שהיא לא מכרה ולא נתנה אלא זכות אלמנות וגרושין, וזו הגירסא היתה נכונה מאד אלא שהספרים גורסין כמו שאמרנו:

בתר דבעיא הדר פשיטא מוכרת לבעלה במוכרת לאחרים דמי. יש שפירשו דפשיטא ליה מהא דתניא בפרק החובל (ב"ק פ"ט ע"ב) כשם שלא תמכור והיא תחתיו כך לא תפסיד והיא תחתיו, ופירש רבא התם כשם שמוכרת כתובתה לאחרים יש לה כתובת בנין דכרין כך המוכרת לבעלה. והנכון דמסברא מיפשט פשיטא ליה מדלא מייתי הכא ההיא מתניתא דהתם, וטובא איכא בתלמודא דבתר דבעיא הדר פשטה ולא אשכחן מהיכא פשיטא (עי' שבת ד' ע"ב ושם כ"ג ע"ב).

איכא דקשיא ליה האיך מוחלת כתובתה לבעלה, הא קי"ל (ב"ק פ"ט ע"א) כרבי מאיר דאמר אסור לאדם לשהות עם אשתו בלא כתובה. ויש אומרים דמיירי שמוחלת לו סמוך למיתה, וכן פירש הרי"ף ז"ל (ריב). ואחרים פירשו שלא מחלה עיקר כתובתה, וכתובת בנין דכרין במקום תוספת ונדוניא היא. ונראין דברים שאין צורך לכל זה, דאע"ג דאסור להשהותה מכל מקום מחילתה מחילה, ולהכי (איירי) [בעי] היכא דמחלה ליה מאי דינא לענין מזונות או לכתובת בנין דכרין, [ו]כל שכן [כ]שיכול לתקן איטורו שיחזור ויכתוב לה כתובה על מנת שאיז לה מזונות.

אם שייך לומר שיחול שעבוד לדשגלגל"ע כמו דאמרין דלא מני חל אפי' חייב בגוף כיון שאין הזוכה בעולם א"כ למה עדיפא שעבוד נכסים לענין זה ועיין מש"כ המהרי"ט הוצא שם בקלו"ה ס"י ק"י"ג.

זכר אה לי זכה בהקדס מהלוקה הרמב"ם והראש"ד בפ"ע מהלכי אישות ה"ל"ג זמה שכי' שם הרמב"ם דאם אין שם שטר כתובה אמן אין הבנים נוטלין כתובה בני"ד ולא הבנות מזונות משום דחיישינן שמא מחלה אמן כתובה והראש"ד השיגו וז"ל הפלא ופלא וכי מזון הבנות תלוי בפרעון כתובה והמחילה אינה אלא כפרעון ואם פרע הבעל בכתובה אשתו לא יטעו בנותי מזונות ע"כ, הרי דס"ל להרמב"ם דמחילה מהני לא רק על כתובה בני"ד אלא גם למזונות הבנות והראש"ד ס"ל דלמזונות הבנות ל"מ מחילה. וראיתי צ"ח"ש שם וכן צבני הכוכב דמפרשי בלמח דעת הרמב"ם דל"מ מחילה להפסיד מזון הבנות משום דזה הוי חייב להבנות ולכן אין האם יכולה למחול זכותה — ואפילו מחלה בפירוש לא מהני — והא דמהני לענין כבני"ד אף דזה ג"כ הוי זכות הבנים הוא מפני דמחילה חשבו כפרעון ואילו פרע כתובה הרי זודאי לא היה להם מה לשקול כמו כן מהני מחילה דחשבינן כחילו נפרעת מכבר כתובה משא"כ במזון הבנות הרי אינם תלויין בחיוב כתובה ואף כשנפרעת כתובה יש להם מזונות א"כ גם מחילה ל"מ, אולם בדעת הרמב"ם כ"י דס"ל דאף דחיוב מזונות הוי להבנות התקנה היחה לעובת האשה ומזכות כתובה היא ולהכי הרי יכולה היא למחול ודבריהם לריכוס ביחוד דהלא אמרי' דכבני"ד וכן מזון הבנות הויין הקנאה להבנים וזנות וכדאמרי' בב"ב דף קל"א וזירושלמי פ"ד דמכילתין וא"כ אף שהתקנה היחה לעובת האשה מ"מ הא נחייב כבר להבנים וזנות ובפרט לאחר שכבר נולדו וא"כ מה"ט יכולה האשה למחול ע"ז, ואף אם נאמר דכוונה הוא מטעם א"א בחק"ה מ"מ יש מקום להסתפק אם שייך לומר אי אפשר לאחר שנתחייב כבר ועיין תוס' לעיל מ"ז: בד"ה זמנין, מה שכתבו דלהכי ל"ש שהאמר איני נפדיה ואינו נוטנה פירות י"מ אף שהתקנה היחה לעובתה לפי שכבר זכה הבעל בנכסי' לפירות וידו כידה, ואולי אם נאמר דאין החיוב מזונות עדיין עד שימות והתק"ה חל אחר מיתה אז שייך לומר א"א בתק"ה.

ויותר היה נראה לי בדעת הרמב"ם לפי מה שראיתי בתוס' ר"י"ד דף ג"ג אה"ה דאמרי' ההס דמותלת כתובה אין לה כתובה בנין דכרין כתב שם וז"ל "מכאן מוכח שראובן שאמר לשמעון קנה ממני בסודר שהתן ללוי חפץ פ' אם ירצה שמעון למחול מוחל ולא אמרי' זכות דלוי הוא ולא כל הימנו של שמעון למחול דהא הכא זכותא דבנים הוא ומשום דבעל לא אהני אלא בהדי אשה היא יכולה למחול, ודוקא כשלא אמר זכה בעבור פלוני דודאי זכה בהוא פלוני ואין לו כה לעכב בידו ולמחול דזכין לאדם שלא בפניו" עכ"ל. ונראה צביאור הדברים דכשאמר קנה ממני שהתן חפץ לפלוני אינו זוכה בעצורו רק בתורה זכיה כמו זכה בעבור פלוני אלא הוא נוהן קנין זכות להזכה שיתן החפץ לפלוני — והוא זכות עצורו כיון שנהנה מזה ומקרי זוכה כמו בתן מנה לפלוני ואתחייב אני לך — ואף שזכה גם זכות בעבור פלוני שינהן לו החפץ מ"מ קנה זכה ג"כ זכות לעצמו זמה שינהן לפלוני שהוא הנאתו זכותו ג"כ, ומש"ה הרי הוא יכול למחול כיון שהקנין נעשה להתחייב ליהן לפלוני מכה זכותו של זה בדבר ולהכי אם הוא מוחל על זכותו לא מחייב אידך למיחב ליה, נמצא דגם בכבני"ד כן וכן י"ל במזון הבנות

דכאמת האשה בעלמה זוכה זכה זכות שינתן להם ואף שמתחייב ליתן להן מ"מ גם לדידה נוהן זכות בדבר ואדרבה רק משום זכותה לידה בדבר זה הרי הוא מתחייב ליתן להן וא"כ שפיר מהני מחילה.

וכן נראה מדעת הרמב"ם שהוא חייב לה ליתן הכבני"ד להבנים והמזונות להבנות והוא מדבריו בריש פ"י"ג מראשות שכי' שם זכ"ל: כשנשא אדם אשה וכו' יתחייב לה בעשרה דברים וכו' ושם בהלכה ז' חשיב ליה בין הוי דברים ולהיות בנותיו ניזונות מנכסיו אחרי מותו עד שחתארסנה ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשין כתובהה יותר מחלקם עם אחיהם (צירופה). הרי דנחשבו בין הדברים שנתחייב לה והיינו כמו שמשמע מדברי תוס' ר"י"ד ה"ל שהוא זכותה בדבר שנתחייב להם וליתן להם, ולהכי הרי שפיר מוחלת, ולפי"ז נראה דשפיר מצוהר מה דמני לשעבד מטעמי אגב מקרקעי כיון שיש לה ג"כ זכות בדבר הרי זה משעבד ביחוד עם כל שעבוד הכתובה שנעשה על תנאי הכתובה, וכן משמע בלמח מלשון הריב"ש דלא צעו לשעבד מטעמי אג"ק ביחוד לכבני"ד אלא דתלו בהא אם משעבד להכתובה בכלל מטעמי אג"ק והיינו דכאמת הוי השעבוד גם לדידה כיון שיש לה זכות עלי' ע"ז שיתן להם וכל עיקר דאמרי' דהוי דשגלגל"ע הוא רק על חיובו שנעשה להבנים והבנות שהרי הם זוכים ג"כ בחיובו מלבד מה שמתחייב לה בדבר זה ואי לאו זכותה שיש להם לעלם החוב גם דין הציעה לא היה להם בדבר ודו"ק.

סימן כב

בענין תנאי דמתנה ע"מ שכתוב בתורה

הגרעק"א דדו"ה על תוס' ד"ה הרי זה דף ג"ז ע"א שכי' דע"כ בדכפליה לתנאים איירי דאמר לה וכו' ואם לאו חל תהי מקודשת כחב ע"ז הגרעק"א ואילו שאינו כדאי היה ל"ל דע"מ אינו דרך הנאי רק שמקדש אותה בלי התחייבות שאר כסות ועונה והיא נתקדשה לו על אופן זה, וכמו ע"מ שאין לך אונאה לא שייך לומר דהוא ענין הנאי דאם יהיה בו אונאה לא יהיה המכר מוכר, דא"כ אם יהיה אונאה יאמר הלוקח רוצה אני שיהיה בו דין אונאה ויהבעל בלמח המכר, אלא ודאי דאינו דרך תנאי אלא דמוכר לו בלמח שלא יהיה ללוקח עליו דין אונאה, והלוקח שמתרצה הוי כקונה בלי זכות זה דאונאה וסילק זכותו בזה.

וקושיא זאת מקשה הגאון הג"ל ג"כ בתוספותיו למס"י פאה פ"ז אות ס"ט וז"ל שם "ואינו נכרך ביותר בע"מ שאין לך עלי אונאה לא היה כלל דרך הנאי רק שאינו רוצה למוכרו רק בזכות זה שלא יהיה עליו אונאה ומשקיל עליו הלוקח הוי כסילק עלמנו הלוקח מדין חזרת אונאה וכו' רק העומד נגדי דברי תוס' שם ג"ז וכו' דהקשו דהא לר"מ צעין הנאי כפול ולפי הג"ל אינו דרך תנאי רק שמקדשה בפרעון זכות זה שלא תהיה עליו חייב" וכו'.

והנה ראיתי בהפארת ירושלים על המשניות שם דמפרש דכות הגרעק"א היא להקשות דנימא דהאי ע"מ אין כוונתו בתורה תנאי אלא כאומר חוץ משאר כסות ועונה, ומש"ה הרי הוא מתמה על הג"ל דהלא פלוגתא דאמוראי הוא בכמה דוכתי צ"ש"ם ומהם צנזיר דף י"א ע"א דפלגי שם ריב"ל ורבינא לענין האומר הריני זיז ע"מ שאשתה יין וכו' הרי זה זיז ואסור צנז"ל דריב"ל ס"ל דהוי כאומר חוץ מין

לפדותה כיון דכתנאי של פורקה לגבי ישראל לא מוכרת דלמיתק קאי.

תד"ה וגט חוב כ"י (ע"י באורך בחי כ"י דף י"ד ע"א ודף מ"א ע"ב ובהי שבוטות דף מ"א ע"ב ד"ה אמנס, אדברי חוסי חלו).

הר"י ד"ה אונס וכו' אש"י דאזיה דשמואל וכו'. עיין שער המלך פ"ה מהלכות יסודי החורב ה"ג.

דף נ"ב ע"א תד"ה ר"ה, דפירות ופרקון מלווין יותר מכתובה וקבורה. עיין מהרש"א דף לרש"י מ"מ הקושיא

היא דנתקן פרקונה חתה ככתובה, ולענין מסבירא אין אלו יכולים לעשות קושיא מה ד"ל דכתובה דוכה בנתיחה מש"ה מחייבי אוחו בקבורתה דנתיחה הוא זוכה ממנה והיא זוכית ממנו חיוב קבורתה ומישך שייכים לזה מש"כ פרקון נגד כתובה דל"ש בהדדי ולא באים בזמן אחד.

ע"ב רש"י אומר רפואה שיש לה קצבה נתרפאה מכתובה. בהר"ש כתב דאשה תחה בעלה יש לה רפואה שיש לה קצבה דהוי כמו פרקונה, לפ"ז יהיה נ"מ באומרת איני ניווית ואיני עושה דלתיק דכל רפואה בכלל מזונית א"ל לרפואתה ולרש"י חייב ברפואה שיש לה קצבה דהוי בכלל פרקונה, ועוד נ"מ בפדה אוחה פעם א' או שריפא אוחה פעם א' ברפואה שיש לה קצבה וחלתה דלרש"י א"ל לרפואתה שנית.

שם גמרא אר"י משום ר"ש בן יוחאי מפני מה התקינו כתובה בגין דכרין כ"י והערוף ממשעבדי. קשה לר"ש דס"ל דבמותר

דינר לר"ך להיות קרקע, א"כ בממני"פ אם לא נשתייר ב"ח מותר דינר ממילא לית דין כבית דין ואם נשתייר הוה הלקוחות יאמרו על כך דינר הנחתו והשאר עורפים ממנו ושוב ליכא מותר דינר ולתיק משכחה במ"ד מטלטלי דאין יכול לומר הנחתו דהמטלטלי דיתמי לא משתעבדי, אבל לר"ש קשה, ואפשר דמשכח ציש בע"ה דנטול להדינר דבע"ה נשעב מותר. גם י"ל דדוקא היכא דע"י נטילת הכ"ד מיעקרא נחלה דאורייתא אבל בכ"ג דף אם לא יעלו הכ"ד מהלקוחות ישארו ציד הלקוח ולא יקוים בהם נחלה דאורייתא וזה ליתא הפקעה מהם לנחלה דאורייתא משום הכי נטולים כ"ד.

דף נ"ג ע"א מוחלת כתובה לבעלה א"ל כ"ד כ"י. מדברי רש"י משמע דהעטם כיון דהוקל צעניי להפסיד צ"כ

מש"ה ל"ל כ"ד. לפ"ז ממילא אין חילוק בין כתובה מנה ובין כתובה מתחיל. או לגדונית ומוחלת נדונית אין לה כ"ד על הגדונית שמחלה.

וכן נראה לדינא דעת הרא"ש שכי ליישב הא דמוחלת אף דאסור לשהות כ"י דמוחלת כתובה היינו נדונית ע"ש. וכן נראה דעת הרשב"א שמוחק כלל הנוסחא דמי"ע זחי אנסור. והעטם דמוחלת לבעלה אין לה כ"ד משום דמה שמוחלת הוי כנפרעת. כיון דחזי אנסור לא מכרה אלא חלקה באם תמות מקודם וכאלו מכרה לאחר אבל לא שהיא כנפרעת עכ"ל. וא"כ ממילא אף במוחלת נדונית בן נמנא לדינא לרש"י ולהר"ש א"ל ובהר"ש א"ל במוחלת נדונית אין לה כ"ד על נדונית.

אירלם מחוק דברי הרמב"ם למדחו פשר אחר דיונו. שכי (בפ"ז מהל"א) המוכרת כתובה לבעלה כ"י, והנה מ"ש מחלה

ואם היה לה בן זכר אף שכבר כ"י דיש לה כל תנאי כתובה וכ"ד בכלל. מ"מ הולך לפרש דלא נימא דלענין כ"ד גרע דע"י גופא שמוכרת הוי כסילקה. וזה קמ"ל דשלה כ"ד דלא הוי כסילקה רק שמכרה חלקה באם ימות הוא מקודם. ופשוטא דק' כמה שכי הרמב"ם אש"כ במוחלת דהפסידה אין לה ת"כ. לא הולך לפרש דאין לה כ"ד. דהוא בכלל בנ"ש דמתה כל ת"כ והשתא אם איתא דס"ל להרמב"ם דגם במוחלת ל"כ אין לה כ"ד על מה שמחלה. וכסברת הרשב"א דדוקא מוכרת לא הוי כסילקה כיון דחזי אנסור אבל מוחלת הוי כסילקה או מסברת רש"י דהיקל צענייה. א"כ הו"ל להרמב"ם לכתוב דין זה. אש"כ ברור דס"ל להרמב"ם דגם במוחלת לא הוי כסילקה. והא דאמר"י מוחלת כתובה אין לה כ"ד אף על מה שמחלה.

לכן י"ל דעת הרא"ש שכי ליישב אהא דמוחלת כתובה הא אסור לשהות בלא כתובה ומפרש באמת ממוייב לה מנה ומתחיל.

ואין לה כ"ד היינו על ל"כ ע"ש. ולכאורה באמת קשה כיון דנחית לפרש דאין לה כ"ד היינו על שאר מנה ומתחיל. אמאי לא מפרש דמוחלת כתובה היינו שמחלה רק השאר. וכמ"ש הרא"ה. א"י

ברור דהרא"ש ס"ל ג"כ דמוחלת לא הוי כסילקה. ומפרש העטם דמוחלת אין לה כ"ד מש"כ דמוחלת ככתובה וכו' ע"כ

ובהרמב"ם. וא"כ ע"כ מיירי שמחלה סחם ושפיר הקשה הרא"ש. ומה נראה העטם שפסק הטור (בסימן ק"ה) בהרמב"ם והיינו כמו

שבררו דגם אצו הרא"ש ס"ל כן. וכן י"ל להביא ראייה מדברי הטור שפסק בהרמב"ם דמחלה בכל. קשה מהיכן מלינו זה בש"ס. דג"ל דנפקא זה מהא דמוחלת אין לה מזונות. ז"ל דהא במוכרת דלא מכר הכל ג"כ אין לה מזונות כמבואר (בס"פ נ"ב) א"כ אימא גם מוחלת מה"ע. בשלמא להרמב"ם י"ל דנפקא ליה משום דמפרש אין לה מזונות אף בחייו ומה למד דמחלה. וכ"כ בה"מ להדי. אולם לשיטת הטור דפסק דבחייו יש לה מזונות א"כ לא מוכח מידי מזה. אש"כ דהטור למד בן מהא דמוחלת אין לה כ"ד לדינא טעם אחר רק מטעם דמחלה בכל. והוא ברור.

נמצא זכינו לדון לדעת רש"י והרא"ה והרשב"א גם במוחלת נדונית אין לה כ"ד על מה שמחלה. ואם מחלה כתובה לחוד יש לה כ"ד על ה"כ דלא מלינו כלל הסברא דמחלה בכל. ועי' בהר"ה ובריע"א ותמנא דלא ס"ל זה הסברא. ולשיטת הרמב"ם והרא"ש והטור במוחלת ל"כ יש לה כ"ד אף על שמחלה. ובמוחלת כתובה בלא ל"כ אין לה כ"ד אף על ה"כ. כנלע"ד.

ובאמת לולי דמסתפינא ה"י י"ל לשיטת רש"י דמוחלת יש סברא דהיקל צענייה. י"ל דאם מחלה ל"כ אין לה כ"ד אף על מנה ומתחיל כיון דאמת עיקר כ"ד לא נתקן על מנה ומתחיל היכא דניה לה מאכ. רק משום לא פלוג בדאמר"י לעיל. א"כ י"ל דלא פלוגי רק בפתח נשים. אבל זה שנקל צעניי ואינה מושעת לנשים אינה בכלל התקנה ועל אשה כזו לא התקין כ"ד.

והיה י"ל ליישב בזה דברי הש"ס דצעי רבא מוכרת כתובה לבעלה וכו' וכי רש"י דבמוכרת לבעלה הוקל צעניי יותר דמחלה לו

הכתובה. ולכאורה קשה מה הוקל צעניי יותר הלא סוף סוף **הפסידה** הוא מקודם ואדרבא אין הפסידה כ"כ דהא מ"מ בני יורשים בשזה כניס אחרים. ובמוכרת לאחרים בני הפסידו לגמרי. וזה י"ל דלרצא פשיטא דאוחו חלק גופא דמוכרת כגון שמוכרת ל"כ בודאי אין לה כ"ד על ל"כ כיון דאינו יורש ממנה וכאציעי ראשונה בש"ס, רק עיקר אציעי דרצא אין שייך במוכרת לבעלה זחי אנסור. או לא. וי"מ דמוכרת ל"כ אם יש לה כ"ד על מנה ומתחיל. או דהוקל צעניי ואין לה מספק הני"ל. וא"כ שפיר יש חילוק דבמוכרת לבעל הוקל צעניי יותר כיון דעל אוחו גופא שמכר עכ"פ הפסידה בזה לגמרי בין ימות הוא מקודם. או תמות הוא מקודם. וק"ל.

או י"ל דמוכרת לבעלה הוקל צעניי יותר משום דבמוכרת לאחרים הוי לנשים ג"כ עובת הנאה דלפעמים יש להם ריוח באם תמות היא מקודם וירש אציהם המעות שלקחה ואחר מיתא אציהם יהיו יורשים עכ"פ בשזה עם אחיהם. אבל במוכרת לבעלה ליכא לאשכוחי ריוח דבאם תמות היא מקודם אין ריוח דבלא"ה ירשו המעות שלקה מאציהם. וק"ל.

במ"ש ה"ש (סימן ז') להרא"ש א"ל י"ר עשיתי לבעלי וכו' והוא מדברי רב"י שהוליא בן משו"ת הרא"ש. אמנס יש לי דהא הטור פסק ג"כ לדינא כאוחו שו"ת הרא"ש (בס"פ ק"ח). ואפ"ה פסק בזה בס"פ דבנכסי ל"כ יכולה לומר נ"ר. ואף ש"ל דהטור פסק בהרא"ש בשו"ת לדינא ולאו מטעמא, אלא דמייורי שם מנדונית היינו מעות דבזה פסק ג"כ כאן דא"ל י"ר עשיתי לבעלי. אבל בנכסי ל"כ יכולה לומר נ"ר. וק"ל ראייה לזה שהטור לא העתיק סוף דברי שו"ת הרא"ש אשר משם הוליא רב"י. אמנס אי קשיי הוה קשיי מה שמחלה.

נשים. הלכות אישות פי"ט

ז"ל. ומה שכתב רבינו אס נעצנה השנייה פשוט הוא שאין לאלמנה ולא לירושיה כמותה אלא אחר שצויה כזכר פרק ט"ו: ה' היה נשוי שתי נשים וכו'. משנה ריש פרק מי שהיה נשוי (דף ל"ג). ומה שכתב רבינו אס נעצנו וכו' כך הוא בגמרא פרק כל הנשבעות דף מ"ח. וכמוכר פרק ט"ו. ומה שכתב לפיכך אין משגיחין אס יש שם מותר פשוט הוא שאין כאן עסק למורח שחייב מוח הוא זה ומנואר שם פסקר מי שהיה נשוי בגמ': א' אחת נשבעה וכו'. וכך נמנואר זה בסמוך: וכל הירוש כמותה אמו שמתח וכו'. מנואר פרק נערה (דף נ"ב): ובגמרא הקשו ומתקרו ממשעבדי ומילוי יתרון תני פירוש וכס שאין יורש וזה אלא כמה שלא שיעבד אצלו כן כמותה נתיך דכרין אינה אלא כמה שלא שיעבד אצלו:

י ומתנאי הכתובה שתהיינה הבנות ניונות וכו'. במשנה פרק נערה לא כתב לה בנן נוקין וכו' ובגמרא רב מי עד דחלקתן לגוברין וליי מני עד דנבנתין והקשו לרב לאע"ג דנבור וללוי אע"ג דאונסוב ומילוי אלא נבור ולא אונסוב אונסוב ולא נבור דכ"ע לא פליגי כי פליגי בארסא וכן מני לוי וכו'. ופסקו הגאונים כרב דהאם אוקמיה לפלוגמיהו כמנאי ורב קאי כמנא קמא והלכח כותיה דנשנתארקא אע"פ שלא הגיע זמנה לישא אבדה מוונות ומנואר דנברי רבינו במ"ש למטה המאמר כמ הנינות מן האחים וכו' שאפילו תמארת בעודה קטנה שאין אירוסיה אלא מדברייה כזכר פרק ד' אבדה מוונות וכן דעת קלמ מפרשים אבל ר"ח פירש דלוקא ארוקא נערה הוא שאבדה מוונות משעת אירוסין לפי שאירוסיה אירוסין גמורין מאירוסיהם אבל קטנה לא הפסיקה באירוסין בלדד חיה דעת בעל העיטור והרשב"א ז"ל: ובת הנינות וכו'. מנואר בגמרא פרק נערה (דף מ"ג): פסק הלכה בגמרא:

יא פוסקין לבת מוונות וכו'. שם בגמרא (דף מ"ג): ורבתי דין הכסות מנואר בירושלמי וזכר בהלכות יתכן צבתי ומחזן בכסותי ע"כ ופשוט הוא שהכל בכלל מוונות: ומבורחין למוון וכו'. זהו מה שאמרו (דף פ"א): למווי מוונתינן בלא אכרוחא ופי' מוון האשה והבנות. ומה שכתב אלא שאפסוק פוסקין לה לפי כבודה וכו' מפורש הוא בירושלמי בנה לא עולה ולא יורד. וזה שכתב בלא אכרוחא וכו' מוון האשה הוא ומנואר בגמרא פסקר מליאת האשה (דף ט"ט): וכן כתבו ז"ל:

יב אין הבנים וכו'. זה שכתב שם אין שטר כמותה יולא ממחא ירס שאין להס כלום שמה מחלה אמס כמותה הוא כפי שיטתו שכתב סוף פרק י"ז שהמוחלת כמותה לבעלה שיפסידו הבנות מוונותיהן כבדיל כך וכבר הוכחה פרק י"ז מה שזכר בגמרא פרק נערה מוחלת כמותה לבעלה שאין לה מוונות ולא לבניה כמותה אלא שאר הנאי כמותה אינן מנוארין בגמרא. ובהשגות כתוב א"א הפלא ופלא וכו' ואם פירע הבעל כמותה אשמו (או פירעו יורשין) לא יעלו בנתיבי מוונות ע"כ. ובהדיא שדעת רבינו במונות הבנות לרין עיון:

יג מי שצוה וכו'. פרק מליאת האשה (דף סא): האומר אל זונתו מנכסיו אין שומעין לו לה' לל שאר הנאי כמותה חל בורכ: נתן כל וכו'. זה מנואר בהלכות פרק

קודם שתשבע ויובני הראשונה יורשים כתובת אמן בלבד והשאר חולקין בשוה: ה' היה נשוי שתי נשים והיו לו בנים מהן ומת ואח"כ מתו הנשים נשבעו וכו'. כן כל אחד ואחד יורש כתובת אמו בירושה של תורה ולא בתנאי זה. לפיכך אין משגיחין אם יש שם מותר או אין שם. וירוש' הראשונה קודמין שאין לאלמנה כתובה עד שתשבע: ו' אחת נשבעה ואחת לא נשבעה זו שנשבעה בניה יורשין כתובתה תחלה והשאר חולקין אותו בשוה. וכל הירוש כתובת אמו שמתה בחיי אביו אינו מורף מנכסים משועבדים אלא מבני חורין ככל הירושין: י' ומתנאי כתובה שתהיינה הבנות ניונות מנכסי אביהן אחר מותו עד שיתארסו או עד שיבגרו. בגרה הבת אע"פ שלא נתארסה או נתארסה אע"פ שלא בגרה אין לה מוונות. ובת מוונות מנכסי אביה לאחר מותו מעשה ידיה ומציאתה לעצמה לא אחים: יא פוסקין לבת מוונות וכסות ומדור מנכסי אביה כדרך שפוסקין לאלמנה. ומוכרין למוון הבנות וכסותן בלא הכרזה כדרך שמוכרין למוון האלמנה וכסותה. אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד הבעל ולבנות פוסקין להן דבר המספיק להן בלבד. ואין הבנות נשבעות: יב אין הבנים יורשין כתובת אמן. ולא הבנות ניונות בתנאים אלו עד שיהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידם. אבל אם אין שם שטר כתובה אין לה כלום. שמה מחלה אמן כתובתה. ואם אין דרכם לכתוב כתובה יש להן כפי התנאים: יג מי שצוה בשעת מיתתו לעקור אחד מתנאי כתובה. כגון שאמר אל זונתי בנתיבי מנכסיו. או אל תזון אלמנתו מנכסיו או אל יירשו בניו כתובה אמת וכו' שומעין לו. נתן כל נכסיו במתנה לאחרים והואיל אמן שוכב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה

יג נתן כל נכסיו במתנה לאחרים וכו'. כן כתב ה"ה"ש בקידושין פרק האומר מהכרם דקדוק סוגיית הגמרא: נח

השנת הראב"ד אין הבנים יורשין וכו'. כתב הראב"ד ז"ל הפלא ופלא וכו' מוון הבנות תלוי בפירעון כמותה והמחלה אינה אלא כפירעון ואם פירע הבעל כמותה אשמו לא יעלו בנתיבי מוונותיהן ע"כ:

י"ב מי שצוה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל רואה אני דעת המחבר הזה דמתנה ש"מ אינה כמשועבדין כלל ואינו כן כמותה ראויה המפורשות בגמרא שאין פליא לכתובין אבל למונות אלמנתו כיון דמחיים תפסה לה לא פסק שיעבדה אבל לגבי מוון הבנות וכו"ס למכותה כנין דכרין כמשועבדין ויהו ופסק שיעבדו ומי שיש לו נכסין וכו' ואל יטעה בלל באפסוקיהו ע"כ:

א ג"ז שם: ב טור שם סי' קי"ב סמ"ג עשין לאוין פ"א: ג טור סי' קי"א קי"ב:

אין לה שום הנאי כמותה והוא סבור שאפילו מוונות הבנות תלוי בכך וכשאינה תחת ידם מושעין לל מה שאפשר למוש, וכבר סימנה הוא שיפסידו הבנות מוונותיהן כבדיל כך וכבר הוכחה פרק י"ז מה שזכר בגמרא פרק נערה מוחלת כמותה לבעלה שאין לה מוונות ולא לבניה כמותה אלא שאר הנאי כמותה אינן מנוארין בגמרא. ובהשגות כתוב א"א הפלא ופלא וכו' ואם פירע הבעל כמותה אשמו (או פירעו יורשין) לא יעלו בנתיבי מוונות ע"כ. ובהדיא שדעת רבינו במונות הבנות לרין עיון:

יג מי שצוה וכו'. פרק מליאת האשה (דף סא): האומר אל זונתו מנכסיו אין שומעין לו לה' לל שאר הנאי כמותה חל בורכ: נתן כל וכו'. זה מנואר בהלכות פרק

לחם משנה

אע"פ שה"ה הודה לדברי הראב"ד ז"ל שדברי רבינו נכונים עיון מכל מקום יש לחם טעם דלכל מאי דלפסקר לחם נחוש ונאמר כהדיא מחלה נחאי הבנות מה שאין כן בפירעון: נת

דלמחא לדיוקא ולא בעי גמרא אלא שישמענו חידוש בדבר עלמנו ולא בדיוק: יב אין הבנים יורשין כתובת אמן וכו' עד שיהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידם.

מגדל עז

י' ומה שכתב רבינו אס נעצנה השנייה פשוט הוא שאין לאלמנה ולא לירושיה כמותה אלא אחר שצויה כזכר פרק ט"ו: ה' היה נשוי שתי נשים וכו'. משנה ריש פרק מי שהיה נשוי (דף ל"ג). ומה שכתב רבינו אס נעצנו וכו' כך הוא בגמרא פרק כל הנשבעות דף מ"ח. וכמוכר פרק ט"ו. ומה שכתב לפיכך אין משגיחין אס יש שם מותר פשוט הוא שאין כאן עסק למורח שחייב מוח הוא זה ומנואר שם פסקר מי שהיה נשוי בגמ': א' אחת נשבעה וכו'. וכך נמנואר זה בסמוך: וכל הירוש כמותה אמו שמתח וכו'. מנואר פרק נערה (דף נ"ב): ובגמרא הקשו ומתקרו ממשעבדי ומילוי יתרון תני פירוש וכס שאין יורש וזה אלא כמה שלא שיעבד אצלו כן כמותה נתיך דכרין אינה אלא כמה שלא שיעבד אצלו:

י' ומה שכתב רבינו אס נעצנה השנייה פשוט הוא שאין לאלמנה ולא לירושיה כמותה אלא אחר שצויה כזכר פרק ט"ו: ה' היה נשוי שתי נשים וכו'. משנה ריש פרק מי שהיה נשוי (דף ל"ג). ומה שכתב רבינו אס נעצנו וכו' כך הוא בגמרא פרק כל הנשבעות דף מ"ח. וכמוכר פרק ט"ו. ומה שכתב לפיכך אין משגיחין אס יש שם מותר פשוט הוא שאין כאן עסק למורח שחייב מוח הוא זה ומנואר שם פסקר מי שהיה נשוי בגמ': א' אחת נשבעה וכו'. וכך נמנואר זה בסמוך: וכל הירוש כמותה אמו שמתח וכו'. מנואר פרק נערה (דף נ"ב): ובגמרא הקשו ומתקרו ממשעבדי ומילוי יתרון תני פירוש וכס שאין יורש וזה אלא כמה שלא שיעבד אצלו כן כמותה נתיך דכרין אינה אלא כמה שלא שיעבד אצלו:

הר"ן דא"כ הוי' לי' למימר דתשבע בנקיטת חפץ כשאר נשבעין ונוטלין, נראה דלק"מ, דדוקא בתופס משכון מטלטלין דאיתנהו בגווייהו שבועה דאורייתא בזו אמרינן בתופס משכון דישבע כעין של תורה בנקיטת חפץ, אבל בתופס קרקע דלא שייך בהו שבועת התורה כלל אף בתופס משכון לא אמרו הגאונים לישבע כעין של תורה, כיון דשבועת התורה ליתנהו במציאות כלל בקרקע, וכאן תפיסת האלמנה עיקר בקרקעות דמטלטלין לא משתעבדי לה, ואף לתקנתם של הגאונים לא אלים תקנה דידהו לעשות ולגרום שבועת התורה או שבועת המשנה ועיקר תפיסה בקרקע, ולכך אין בו אלא היסת. וזה ברור ונכון דברבי הרשב"א, ועיין בבית שמואל סימן צ"ג ס"ק כ"ה.

פרק יט

הלכה א. מתנאי הכתובה שיהיו בנים הזכרים יורשים כתובת אמן וכו'. בש"ע סימן קי"א הביא בשם ויש אומרים שאף התוספות בכלל כתובת בנין דכרין. ותמהו החלקת מחוקק והבית שמואל שם ס"ק א' דהא גמ' ערוכה היא בכתובות דף נ"ה ע"א דחשוב כמה דברים שהתוספות כתובה ככתובה וחד מינייהו כתובת בנין דכרין. ואפשר לומר דודאי אי מתחילה בשעת נשואין כשכותב לה כתובה מוסיף לה ועושה כתובתה ביותר מתנאי ב"ד בזו אין בו מחלוקת כלל דהוי בכלל כתובה לענין כתובת בנין דיכרין, אך אם אחר נשואין זמן מה צבי והוסיף לה עוד סך מה על כתובתה, בזו אפשר לומר דאינו בכלל תנאי כתובה לענין כתובת בנין דיכרין, דכתובת בנין דכרין חל משעת נשואין דאז התנאי ב"ד לכתוב לה בנין דכרין די יהיו לך מנאי וכו'. ואפילו לא נכתב כמי שנכתב דמי, אבל במה שמוסיף לה אח"כ וכי בעת נשואין דהי' תנאי כתובה על כתובת בנין דיכרין יהי' חל אלהבא מה שיוסיף לה אח"כ, ולא על זה נכרת ברית ותנאי כתובת בנין דיכרין. אמנם יש מקום לומר כיון דתקנו חז"ל כתובת בנין דיכרין לא פלוג עבדי רבנן והמוסיף לאשתו אדעתא דחכמים מוסיף, וכאילו אמר בפירוש בשעת הוספה דיהי' לה ולבניה הזכרים יתר עם אחוהן. והדברים צריכין תלמוד ולכך כתבן המחבר במחלוקת.

הלכה יב. אין הבנים יורשים וכו' ולא הבנות ניזונות בתנאים אלו עד שיהיו שטר כתובה יוצא מתחת ידם וכו' שמא מחלה אמן כתובתה. עיין בהראב"ד בהשגות והמגיד משנה וכן הר"ן הסכימו עם הראב"ד כי מה ענין פרעון כתובה

הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ונאמן לומר פרעתי, סברי דזה דוקא בכתובה אבל לא במזונות, דלענין מזונות הוה האשה מוחזקת, ואף דאין כתובה בידה נאמנת כיון דמוחזקת היא.

איברא דברי הרא"ש צ"ע דכתב בפרק שני דיני גזירות דין ו' על דברי הרמב"ם וז"ל ועוד דקי"ל דגובה כתובה בעידי מיתה אפ"י שאין כתובה בידה דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום, וכ"ש דיש לה מזונות דנכסים בחזקתה הן לענין מזונות וכו'. מזה נראה דאף לגוף הכתובה נאמנת בעידי מיתה כשאין כתובה בידה, וסותר דברי עצמו דבבבא מציעא פרק קמא דף י"ז פוסק כהר"ף במקום שכותבין ואין כתובה בידה אינה נאמנת. ודווקא לומר דודאי בגירושין דהבעל בפנינו וטוען פרעתיך בהא איתרע טענתה כשאין כתובה בידה והוא במקום שכותבין ואינה נאמנת, אבל באלמנה דאין כאן ברי דפרעה לכתובה רק אנו נטעון ליתמי בזה לא טענינן נגד מעשה ב"ד, והוי כמו דלא טענינן ליתמי מילתא דלא שכיח אע"ג דאבוהון הוה מצי למיטען, ולכך בבבא מציעא כתב הכל בגט ואין עמה כתובה, וכאן בכתובות כתב דבריו בעידי מיתה. אך בתשובת הרא"ש כלל ל"ו מבואר דאפילו באלמנה שאין כתובה בידה אבדה כתובתה וטענינן ליתמי, ואולי בתשובתו חזר בו והשוה מידותיו וצ"ע.

הלכה כז. אלמנה ענייה וכו'. בגמרא דכתובות דף צ"ו ע"א יש שני לשונות, עיין במגיד משנה שכתב ופסק רבינו כלשון ראשון, ולא ידעתי למה פסק בהחלט כלשון ראשון. ונראה לענ"ד דס"ל לרבינו דלישנא בתרא מוסיף אלישנא קמא דבענייה כ"ע מודה דאבדה מזונותיה בשלא תבעה אפילו היא צנועה, רק בעשירה הוא דאמרינן דללישנא קמא ודאי לא אבדה מזונותיה בזו מביא לישנא בתרא למעוטי דדוקא בצנועה, אבל בפרוצה אף בעשירה אבדה מזונותיה דאינה בושה לתבוע כב"ד. ולפי זה כיון דהאשה מיקרי מוחזקת לענין מזונות כמ"ש הרא"ש וכל הפוסקים, יכולה האשה העשירה לומר קים לי כלשון ראשון ומעולם לא הפסדתי מזונותי וענייה מפסדת מזונותיה לכל הלשונות, ולכך לא מחלק הרמב"ם רק בין עניה לעשירה, ואתי שפיר.

הלכה כז. אלמנה שתבעה מזונות מן היורשים וכו' או תשבע שבועת היסת ותטול. עיין במגיד משנה הטעם ובכסף משנה מש"כ בשם הרשב"א דהוי כתפוס בידו משכון שאינו נאמן עליו אלא בשבועה כעין שבועת הנוטלין וכו'. ומה שהקשה עליו

דלכך תקנו חכמים דלא יהי' מהצורך להוציא כתובה משום הפסד מזונות בנותיה, דלפעמים תאבד הכתובה ויהיו הבנות מופסדים במזונתן, והי' מההכרח לתקן דלא יוגרע כח הבנות באבידת כתובה, וכיון דהוצרכו לתקן כן אמזונות תקנו כן אכתובה גופיה, דלהרמב"ם אין חילוק כלום בין כתובה גופיה לבין תנאי כתובה בשום אופן, משא"כ גט דאין נפ"מ למזונות הבנות בזה לא תקנו חכמים דתהי' נאמנת במעשה ב"ד, ולכך כשאין עמה גט הפסידה, וזהו הכל בהס"ד, אבל באמת דמוקי מתניתין במקום שאין כותבין כתובה, אבל במקום שכותבין לא גבי' בלי כתובה, הוא הדין מזונות, דהא אין לחלק בין כתובה לתנאי כתובה, ואם אי אתה מאמינה על כתובה אין אתה מאמינה על מזונות, ואם אתה מאמינה על מזונות אף על כתובה נאמנת דאין לחלק בגוף הכתובה לחצאין.

והנה הרב בית שמואל בסימן קי"ב ס"ק ב' צידד לומר דאפילו לדעת התוס' החולקים על הרמב"ם וס"ל דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום מיירי אפילו במקום שכותבין כתובה, מודים דלענין מזונות דבנות אם אין כתובה בידם לא מהימני, דאין ברי של האם מהני לבנות. ולא הכנתי דהא רש"י ותוס' בבבא מציעא פרק קמא כתבו להדיא במילתא דרבי יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ד כגון מזון האשה והבנות, והא לשיטתם מתקמא מילתא דר"י אפילו במקום שכותבין כתובה, וגם הך מילתא דאין הברי של האם מהני לבנות מביא בית שמואל ראי' מפרק המדיר דף ע"ו ע"א מתוס' בד"ה רישא מנה לאבא בידך וכו' שתירצו שם התוס' כן ולא קאי הך תירוץ בתוס' והתוס' גופי' דחוהו, ולכן דבריו תמוהים.

הלכה יג. מי שצודה בשעת מיתתו וכו' נתן כ"ל

נכסיו במתנה לאחריים וכו'. הרב רמ"א בדרכי משה סימן ק' כתב דדברי המרדכי פרק יש נוחלין סותרים זה את זה, דכתב בנותן לבתו במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה שתטול כאחד מהבנים דלא נקראים משעבדי לענין שלא תהא האשה גובה כתובה מחלקה, ולענין כתובת בנין דכרין כתב בסוף הפרק דהוי כנכסים משועבדים ואין גובין הימנה כתובת בנין דכרין עיי"ש. ונראה לחלק, דבשלמא כתובה דודאי חל שעבודה אף על מתנה גמורה דהא כתובה גובה ממשעבדי, רק דנימא דיש כאן חלק הבנים הנקראים בני חורין, ואין גובין ממשעבדי במקום שיש בני חורין זה לא שייך כאן, דזה אמרו חכמים לתקנת הלקוחות וזה לא שייך בנותן לבתו כנ"ל, דמה תקנה יש כאן דמסתגי בשקלית כאחד

למזונות הבנות. ובאמת נראה דדעת הרמב"ם כי טוענין ליורשין אולי מחלה גם מזונות ובמחילה דעתו דגם מזונות נמחל, כי הכל הוא לטובת האשה כי הוא מתנאי כתובתה שכותב לה בנתין נוקבין וכו', וכל הדברים והתנאי כתובה הכל לטובתה ובידה למחול על הכל, ולא אמרינן מה לה למחול זכות בנותיה, כי כל התנאים הוא לחיבת אשתו, ובפרט לדעת הרמב"ם דס"ל דזולת אשתו המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב אינו מועיל, והוא בהלכות מכירה הלכה ט"ז, רק באשתו בשעת נשואין שאני דהדבר הוא לחיבת אשתו וא"כ בידה למחול מזונות בנותיה, וכשאין שטר הכתובה בידם טענינן ליורשים דמחלה אף על מזונות בנותיה. והראב"ד דמשיג על זה נראה דדעתו דודאי טענינן ליורש רק דס"ל דאף דמחלה בפירוש מזונות בנותיה אינו מועיל דאין ביד האשה למחול זכות בנותיה, וזהו שכתב רמ"א סימן קי"ב סעיף א' דלהראב"ד אפילו מחלה בפירוש המזונות לא מהני, דס"ל דזהו הטעם של הראב"ד, דאל"כ למה לא נטעון ליורשים. והבית שמואל שם ס"ק ג' השיג על הרמ"א, ואין דבריו מוכרחים עיי"ש.

ואין לדקדק לשיטת הרמב"ם הא דאמרינן בכתובות דף פ"ט ע"א במתניתין הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובה ואמרינן עליה בגמרא ש"מ כותבין שובר וכו', דמנ"ל דלמא הוה כאן כמקום דלא אפשר דכתבין שובר לכ"ע, דהא כאן אי אפשר להחזיר כתובתה לבעל דא"כ יפסידו הבנות מזונות לדעת הרמב"ם והיא לא מחלה הכתובה רק קבלה פרעון. די"ל דהא יש תקנה דלא תגבה בלי כתובה, ואם תוציא הכתובה לב"ד יכתבו ע"ג דנפרעת והכתובה נשארה בידה לתנאי מזונות בנותיה, דמעשה אין הבעל צריך לשמור שוברו רק היא צריכה לשמור כתובתה ואי אפשר לבוא לידי גביה, דאם תראה לב"ד כתובתה הרי תברא ע"ג ובלי כתובה לא גביה, ואע"ג דלהס"ד לא אסיק אדעתא לכתוב אגיטא גיטא דגן וכו' כמבואר בגמרא ובתוס', צ"ל דזה כבר אסיק אדעתיה לכתוב ע"ג כתובה הפרעון, שכך דרכו של עולם לכתוב שובר ע"ג שטר חוב רק למקדע הגט ולכתוב ע"ג, זה לא עלה ברוחו, וגם אביי לא ס"ל כן פרק קמא דבבא מציעא.

ויש עוד מקום לומר דראיית הרמב"ם מהכא, דלפי הס"ד בגמרא דהוציאה גט וכו' מיירי במקום שכותבין כתובה ובעי למיפשט כותבין שובר, וקשה בממ"נ אי ס"ל להס"ד דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום אפילו במקום שכותבין כתובה א"כ גט למה, ולהרמב"ם ליכא למימר עידי גט כמ"ש התוס' לרבי יוחנן, דהא הרמב"ם ס"ל גט ממש, וע"כ צ"ל בס"ד ס"ל